

Fără îndoială, de-a lungul a cel puțin două decenii, activitatea de cercetare a istoriei și culturii românești din sud-estul Transilvaniei a fost constant și eficient sprijinită de cercetătoarea sibiană Ana Grama. Este cazul s-o spunem acum și aici pentru că, de la început și în mod declarat, activitatea domniei sale în acest spațiu a fost ca a unei reprezentante a Muzeului ASTRA, a Asociațiunii, a etnomuzeografiei pe care o sluja. În numele acestora -și cu mandat expres-, s-a integrat în problematica noastră valorificând, la început, documente mai ales arhivistice, neconvenționale în muzeografie, dar atât de fericit întregitoare pentru imaginea satul românesc transilvan tradițional.

În stilul său inconfundabil, cu generozitatea-i cunoscută, cu multă răbdare și înțelegere față de „învățăceii” din Sf. Gheorghe, Miercurea-Ciuc, Toplița ș.a., Ana Grama a participat la primele simpozioane desfășurate în zonă, atunci cu un număr redus de participanți, dar cu „obiective mărețe”. A pus umărul la amenajarea Muzeului Spiritualității Românești de la Catedrala Ortodoxă din Sf. Gheorghe, a contribuit hotărâtor la redactarea documentelor de înființare a Centrului de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan” -un *Centrul de Informare și Documentare „Cornel Irimie” al Muzeului ASTRA* cu alte date specifice-, a Centrului European de Studii Covasna-Harghita, a publicat studii valoroase, aproape în toate cele 17 numere ale anuarului „Angvstia”, a colaborat la editarea volumului *Românii din Covasna și Harghita. Istorie, Biserică, Școală, Cultură*, apărut la Editura Grai Românesc, a Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei, în 2003, cu binecuvântarea IPS Ioan Selejan, a sprijinit cercetătorii din zonă care au studiat surse sibiene și multe altele.

La împlinirea vârstei de 70 de ani, de către distinsa doamnă Ana Grama - cercetător, etnomuzeograf și arhivist sibian, prietenii din „grupul de la Sfântu Gheorghe”, pentru a o răsplăti pentru implicarea de excepție în cercetarea istoriei și culturii românilor din sud-estul Transilvaniei, i-au propus să-i dedice un volum omagial.

Cu exigența și rigoarea cunoscute, doamna Ana Grama a primit cu rezerve propunerea făcută, dar nu a refuzat categoric. Căutând formula cea mai nimerită pentru a da curs, totuși, inițiativei noastre, dar avertizând prietenește că nu trebuie să ne pliem pe „căile bătătorite” ale „clasicelor” volume omagiale, Ana Grama a propus inițierea unei colecții intitulate *Profesioniștii noștri*. Apoi, timid, și-a detaliat gândirea sa asupra viitoarei colecții unui copil de 9 ani. Expresia grafică a înțelegerii acestei gândiri a fost reprezentată de acesta pe copertă/pagina de titlu a publicației: un copac cu rădăcinile nu tocmai adânci și trainice odată cu trecerea timpului (a pomilor! a oamenilor!), cu o coroană bogată - suma experiențelor și cunoștințelor pe care le-au adunat subiecții volumelor și le-au pus la îndemâna tuturor. Și, cum ei, eroii cărților în această împrejurare sunt la *un termen în care dau samă de ce-au făcut*, iar ce-au făcut merită o *ofrandă*, pe fundalul pomului a apărut Măria sa Soarele, despre care, firește, nu prea știi dacă răsare, sau apune... Copilul care a întruchipat astfel „gândirea” doamnei Ana Grama este nepoata sa *de peste mări și țări*, o viitoare traducătoare a cărților românești în limbi de circulație internațională, *pentru ca să le cunoască și străinii*, Maya Cara Fleșeriu, iar imaginea/marcă se păstrează și azi.

La sugestia Anei Grama, noua colecție își propunea să fie „o publicație care trebuie să dăinuie”, având obiective generoase, precum: circumscrierea într-un proiect coerent și consecvent a unui grup profesional preocupat de problematica atât de complexă a românilor din Arcul Intracarpatic și a conviețuirii lor cu secuii, maghiarii și concetățenii de alte etnii; promovarea ideii de elită profesională, de performanță cultural-științifică, obținută în cercetarea etnosului românesc din sud-estul Transilvaniei și a interferențelor culturale româno-maghiare; propunerea de modele profesionale de urmat pentru cercetătorii din tânăra generație, prin prezentarea de secvențe semnificative din viața și activitatea celor pe care urmează să-i înlocuiască; și, nu în ultimul rând, gesturi de prețuire sinceră a valorilor, „pentru ca întâlnirea cu normalitatea să nu se lase prea mult așteptată”, a mai spus atât de

* doctor, director, Centrul European de Studii Covasna-Harghita; e-mail: cohara_ro@yahoo.com

** doctor, cercetător Cluj; e-mail: lechintan_vasile@yahoo.com

frumos la pornirea proiectului Ana Grama.

Așa a apărut volumul *Profesioniștii noștri I. Ana Grama, cercetător etnomuzeograf și arhivist, la 70 de ani*, ediție îngrijită de Ioan Lăcătușu, cu o prefață de Ligia Fulga, Editura Eurocarpatica, Sf. Gheorghe, 2010. Structura volumului a fost realizată ținând cont de „avertismentele” primite deja, structură menținută, cu mici diferențieri, la întreaga colecție. Volumele colecției apar la Editura Eurocarpatica a Centrului European de Studii Covasna-Harghita (CESCH), înființat în toamna anului 1999, la Sfântu Gheorghe, înscriindu-se printre alte obiective ale Centrului: realizarea de cercetări științifice în domeniul antropologiei, sociologiei, geopoliticii, istoriei, teologiei, economiei, politologiei; organizarea de evenimente științifice—dar și dezvoltarea parteneriatelor culturale, sociale, științifice cu instituții și organizații guvernamentale și nonguvernamentale din țară și străinătate; promovarea unor programe culturale, sociale, științifice; editarea de lucrări, studii și periodice. Pe baza acestor obiective CESCH are printre priorități probleme de identitate și integrare europeană, regionalism, autonomie și autodeterminare, cu implicațiile lor asupra suveranității naționale, dimensiuni ale conviețuirii în medii multiculturale, etnoistorie și memorie colectivă, relații comunitare între național și etnic, procese de enclavizare și de asimilare, comunicare interetnică.

Între obiectivele Centrului nou creat a fost, încă de la început, și cel de editare a altor lucrări, studii și periodice în cadrul propriei editurii, „Eurocarpatica”, înființată la scurt timp după crearea acestuia, în anul 2000. În perioada anilor 2000-2015, s-au publicat aici peste 150 volume, alte 50 de cărți au apărut în parteneriat cu alte edituri. În avanpremierea lansării colecției „Profesioniștii noștri”, începând cu anul 2009, la Sf. Gheorghe, din inițiativa Centrului Eclichiastic de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan”, din subordinea Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei, Centrului European de Studii Covasna-Harghita și a Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni a fost constituit Grupul de Cercetare „I.I. Russu” pentru studiul sud-estului Transilvaniei. Scopul și obiectivele acestuia sunt unele ce privesc instituționalizarea și amplificarea cercetărilor interdisciplinare referitoare la istoria, cultura și spiritualitatea românească din sud-estul Transilvaniei și la conviețuirea interetnică româno-maghiară - cercetări întreprinse de un grup de specialiști din principalele centre culturale ale țării, precum și din județele Covasna, Harghita și Mureș și valorificate editorial, în principal, în paginile publicațiilor „Angvstia”, anuarul Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni și al Centrului Eclichiastic de Documentare „Nicolae Colan” și în „Acta Carpatica”, anuarul Centrului European de Studii Covasna-Harghita și a Asociației „Ștefadină” din București etc.

La primele șapte colocvii naționale ale Grupului au fost atribuite premiile „I.I. Russu” unor cunoscuți cercetători: istorici, etnografi, teologi, sociologi, filologi ș.a., din principalele centre culturale ale țării, autori ai unor valoroase lucrări, nu în ultimul rând valoroasei noastre colaboratoare Ana Grama.

În doar cinci ani de existență, colecția „Profesioniștii noștri”, a ajuns la cel de-al XV-lea volum, alte cinci volume fiind în curs de apariție (vezi Anexa).

Cele 15 volume apărute până în prezent, însumează aproximativ 9.000 de pagini, la care și-au adus contribuția peste 250 de autori. Ele se impun prin bogăția informațiilor, varietatea tematică edită și inedită a studiilor, nivelul superior al cercetărilor și cercetătorilor, cuprinderea națională a lumii științifice și culturale, calitatea subiecților de modele ale societății românești, numărul impresionant al personalităților care și-au legat viața și destinul de neasemuitele meleaguri românești din această parte de țară.

Se păstrează structura gândită la început pentru întreaga colecție „Profesioniștii noștri”: mesaje transmise sub forma unor frânturi de gânduri și impresii personale ori instituționale, redactate de foștii colegi și de personalități care i-au cunoscut pe cei omagiați în activitatea lor profesională, materiale care împreună conturează *portretul lor de profesioniști*. Al doilea capitol cuprinde biografia și bibliografia celor omagiați, reținând lucrările lor publicate, studiile și articolele consemnate în *Bibliografia istorică a României* și în unele publicații locale, regionale și naționale. Capitolul al treilea înmănușchează un număr de studii de etnografie, istorie și arhivistică etc.

Fiind foarte bine primite, atât de opinia publică, cât și de specialiști din domeniile de activitate ale personalităților omagiate, considerăm că inițiatorii, în frunte cu prietena noastră Ana Grama, au evaluat bine necesitatea unei asemenea colecții pentru comunitatea românească sud-est transilvană și

au intuit viabilitatea sa. **Această subliniere este cel mai frumos omagiu pe care îl putem aduce acum distinsei Doamne Ana Grama, la împlinirea a 75 de ani de viață.**

Prietenă statornică, Ana Grama ne-a *monitorizat* de la distanță și, după caz, ne-a consiliat, ne-a încurajat, ne-a dojenit părintește, iar când a început să apară și performanțele, datorită colaborării cu tot mai mulți prieteni ai noștri, nu s-a sfiit să ne aprecieze fără rezerve. *Ne-a molipsit cu optimismul ei debordant*, cu dragostea de viață și cu puterea sa de muncă. Atunci când nu a putut participa la manifestările noastre, și-a trimis „o ucenică”, pe dra. muzeograf Liliana Oprescu, ca slujitoare a aceluiași Muzeu ASTRA. Rămânând, așadar, aceeași colaboratoare constantă a instituțiilor și asociațiilor culturale românești din județele Covasna și Harghita, se numără printre membrii Colegiului de redacție al publicației *Acta Carpatica*, Anuarul românilor din sud-estul Transilvaniei și printre „consilierii noștri”, prin intermediul internetului, a celorlalte publicații apărute la editurile Eurocarpatica și Grai Românesc.

La mulți ani! distinsă și dragă prietenă Ana Grama!

Cu acest prilej, mulțumim din nou **Complexului Național Muzeal ASTRA** pentru colaborările de până acum, nădăjduind că și în continuare vom aplica parteneriate care să susțină îmbogățirea patrimoniului de cunoștințe referitoare la cultura materială și spirituală a neamului nostru românesc și a existenței multietnice din spațiile pe care le ilustrăm.

ANA GRAMA - Activități profesional-publicistice, 2010/2015

Pe lângă numeroase activități etnomuzeografice clasice, unele desfășurate la Muzeul ASTRA chiar și după pensionare, Ana Grama a avut, de-a lungul anilor și o activitate publicistică susținută. În anul 2010, Editura *Eurocarpatica* a editat volumul ***Ana Grama la 70 de ani*** ca prim număr al colecției de carte *Profesioniștii noștri*. Aici a apărut și o listă cu lucrările sale anterioare anului 2010 (p. 130-137). La aniversarea a trei sferturi de veac de viață ai colegei noastre, completăm cele publicate deja cu o listă sumară cu demersuri profesional-științifice ulterioare.

1. Volume, Broșuri

- Calendar tematic „Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român la 150 de ani”, (1861-1919). Sibiu, 2011.
- *Români sudtransilvani în socolul al XIX-lea. Economii*. Sibiu, Editura InfoArtMedia, 2012. 275 p. cu il. și 75 pl. color.

Studii, articole:

- *Unirea cea mică în paginile „Telegrafului Român”*. În: *Gând românesc*, serial, Miercurea Ciuc, 2009.
- *Viața bisericească ortodoxă transilvană în lumea birocrăției habsburgice*. În: *Revista Teologică*, Serie nouă, XIX (91), 2009, nr. 2, Sibiu, Editura Andreiană, p. 269-284.
- *Mitropolitul Nicolae Bălan și preotul-istoric Candid C. Mușlea, în fața unor proiecte culturale brașoven*. În: *Telegraful Român*, Sibiu, 158, nr. 33-36, 2010, 1 și 15 septembrie, pag. 6, 10.
- *Profesorul Dumitru Purice (1880-1928). Din județul Trei Scaune în Țara Oltului - Făgăraș*. În: *Angustia 15*, Editura Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, 2011, p. 57-60.
- *Moșii bisericești. 1854. Parohii din protopopiatul I și II al Sibiului*. În: *Îndrumătorul bisericesc al Arhiepiscopiei Sibiului*, nr. 159, 2011, p. 301-320.
- *Andrei Șaguna și așezările mănăstirești. II. Contribuții documentare*. În: *Îndrumătorul bisericesc al Arhiepiscopiei Sibiului*, 160, 2012, p. 210-224.
- *Din Bodogaie, în Saschiz, prin alte sate. De la organizarea parohiilor, la activism civic-politic. Contribuții documentare postpașoptiste*. În: *Profesioniștii noștri*, 3. Ioan Ranca la 80 de ani, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2012, p. 285-302.
- *Expoziții de copii la începutul secolului al XX-lea sudtransilvan și Econoamele*. În: *Familia română*, Oradea, 2012, decembrie, XIII, nr. 4 (47), p. 86-92 și 93-97.
- *Din Sat, Prin Școli, În Lume, Fii de Economi Transilvani. I. Elie Miron Cristea (1868-1938)*. În: *Profesioniștii noștri*, 5, Vol. II, Ioan Lăcătușu la 65 de ani, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2012, p. 149-156.
- *Ana Grama [Rememorări etnomuzeografice] în 50 de ani de muzeu în aer liber în Dumbrava Sibiului în 18 interviuri*, Sibiu, Editura ASTRA MUSEUM, 2013, p. 199-221.

- *La aniversarea Telegrafului Român. 2013. În: Telegraful Român, (Anul 161), 2013, sqq.;*
- *Telegraful Român, abordări în actualitate (III), p. 5, 2013.*
- Rubrica „Restituiri”, *TR*, 2013, nr. 25-28.
- *FOAIA LEGILOR(…), 1850-1860. Între surse și referințe. În: Acta Carpatica, I, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2014, p. 171-185.*
- *Ion Mușlea și scrisorile de-acasă SAU cum se făcea un domn din mici intelectuali români sudtransilvani. În: Studii și comunicări în etnologie, 2015.*
- *Români din America în anul 1919. 1. despre cei care rămân (...). 2. Despre cei care se întorc.(...). În: Profesioniștii noștri, 11. Gelu Neamț la 75 de ani, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica. Sub tipar.*
- *Scrisorile de altădată. Între cunoaștere și nostalgie. În: Saeculum, Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, sub tipar.*

2. Colaborări:

Cu Liliana Oprescu, muzeograf în cadrul Complexului Național Muzeal ASTRA din Sibiu

- *Inventare cu bunuri ale comunităților românești ortodoxe din spațiul arcului intracarpatic. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În: ANGVSTIA 6, Istorie-Etnografie-Sociologie, Editura Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, 2001, p. 69-109.*
- *Rezumatul unei posibile monografii „Nicolae Vecerdea”, Sibiu - Sfântu Gheorghe, (C.N.M. ASTRA și Centrul de Documentare Ecclesiastică „Nicolae Colan”). Broșură. 2011. 15 file cu ilustrații.*
- *Octavian Tăslăuanu, etnomuzeograf, pliant online. 2012.*
- *Spese, colecte și contribuenți pentru zidirea Școlii de piatră din Brețcu („Școalei celei noi”). Documente din Arhiva Mitropoliei Ardealului. 1904-1911. În: ANGVSTIA 16, Istorie-Sociologie, Sfântu Gheorghe, Editura Carpaților Răsăriteni, 2012. p. 137-154.*
- *Românii transilvani la Expoziția internațională jubiliară de la București, din anul 1906. În: Studii și Comunicări de Etnologie, Sibiu, Editura IMAGO, Tomul XX, 2006, p. 113-132.*
- *Brașovenii la inaugurarea Muzeului „Asociațiunii”. În: Studii și Comunicări de Etnologie, Sibiu, Editura IMAGO, Tomul XIX, serie nouă, 2005, p. 87-106.*

Cu Maior Carmina, muzeograf în cadrul Complexului Național Muzeal ASTRA din Sibiu

- *Însemne identitare românești. A. Urme sigilare (...). Desene și descriere de Carmina Maior, în Ioan Lăcătușu și Erich-Mihail Broană, Repere identitare românești din județele Covasna și Harghita, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2014, p. 337-341.*

Cu Iuliana Govoreanu Constantinescu

- *Istorie în imagini. Portrete. - „Andrei Șaguna (Contribuții documentare). Icoana Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei”. În: Revista Transilvania, Sibiu, nr. 10, 2013. p. 29-70.*

3. Film documentar la postul Trinitas și DVD:

Catedrala Ortodoxă Mitropolitană din Sibiu și Restituiri șaguniene. 2014.

4. Intervenții colegiale, prefețe, referate, lansări de cărți, expuneri etc.

- *La o aniversare-Ilie Moise 65. În: Cibinium 2013, Sibiu, Editura „ASTRA Musem”, 2013, p. 341.*
- *Orice cifră rotundă te îmbie la o retrospectivă;*
- *O lume în imagini... Cutul și oamenii săi [La apariția unui album iconografic, de Ilie Moise]. În: Studii și comunicări în etnologie, Sibiu, Editura Tehnomedia, XXV, 2011, p. 11; p. 235-237.*
- *Bun venit în „plutonul” profesioniștilor aniversați. În: Profesioniștii noștri, 2. Liviu Boar la 60 de ani, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2011, p. 33-35.*
- *O reîntâlnire printre profesioniștii aniversați. În: Profesioniștii noștri, nr. 3. Ioan Ranca la 80 de ani, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2012, p. 41-42.*
- *Domnului director Corneliu Bucur. La mulți ani. În: Cibinium, Editura „ASTRA Museum”, 2012, p. 268-270.*
- *Prezentarea volumului Cornel Ioan Bucur, 50 ani, în căutarea identității, Sibiu, Biblioteca ASTRA, 2012.*
- *Gândind la dascălii generației de aur a arhivisticii românești, Studentului, profesorilor mei, domnului prof. univ. dr. Corneliu M. Lungu, LA MULȚI ANI! În: Profesioniștii noștri, 10, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2013.*
- *La mulți ani, Ionică Lăcătuș! În: Profesioniștii noștri, 5, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica,*

vol. I, 2012, p. 95-96.

- *Români din secolul al XIX-lea în Sibiu-Cetate*, prezentare cu imagini la Clubul HABITUS, 2013.
- *Postfață la volumul monografic „Nicolae Cristea”* de Anca Sârghie. Sibiu, Ed. Universității „Lucian Blaga”, 2013.
- *Anca Sârghie, Omagiu la 70 de ani*. Sibiu, Universitatea Alma Mater, 2014.
- *Prologomena la o cercetare astristă (în curs de apariție)*, Ioan NEMEȘ.

5. Din Recenzii, Distincții

- Ioan Lăcătușu, *O apariție editorială de excepție [Români sudtransilvani în secolul al XIX-lea]*. În: *Grai românesc* (Foaie de spiritualitate ortodoxă a Episcopiei Covasnei și Harghitei), VIII, 2007, nr. 2 (35), p. 13.
- Iordan Datcu, *Cărți și reviste*. În: *Răstimp*, 2010, nr. 4, p. 43. [*Etnomuzeografe transilvană. Muzeul „Asociațiunii” (1905-1950)*, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2010, 328 p.].
- Iordan Datcu, *Ana Grama, Românii sudtransilvani în secolul al XIX-lea. Economii*. În: *Litere*, Editura Bibliotheca, Redacția Târgoviște, 2014, 3, p. 38-39;
- Șt. Toma, „Întâlnire cu excelența: cercetător arhivist, muzeograful, etnologul și omul de cultură Ana Grama, la împlinirea vârstei de 70 de ani”. În: *Telegraful Român*, 161, nr. 5-8, 2013, p.12.
- *Ana Grama* (microbiobibliografie) în Ioan Lăcătușu și Erich-Mihail Broană, *Repere identitare românești din județele Covasna și Harghita*, Sf. Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2014, p. 363-364.
- Membru în *Colegiul de redacție* al publicației *ACTA CARPATICA, Anuarul românilor din sud/estul Transilvaniei*, Anul I-2014.
- **Medalie de aur la aniversarea centenarului Asociațiunii, 2010.**
- **Medalia „Crucea Munților” a Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei, clasa a II-a, 2014.**

Anexă

Volume apărute în colecția *Profesioniștii noștri*, din cadrul Editurii Eurocarpatica, Sf. Gheorghe:

1. *Profesioniștii noștri I. Ana Grama, cercetător etnomuzeograf și arhivist, la 70 de ani*, 2010;
2. *Liviu Boar, istoric. și arhivist, la 60 de ani*, 2011;
3. *Ioan Ranca, istoric. și arhivist, la 80 de ani*, 2012;
4. *Gheorghe Zaharia, istoric. și arhivist, la 85 de ani*, 2011;
5. *Ioan Lăcătușu, istoric, sociolog, la 65 de ani. Vol. I și II*, 2012;
6. *Ion Micu, silvicultor, cinegetician, conferențiar universitar la 70 de ani*, 2013;
7. *Ilie Șandru – 60 de ani în slujba culturii românești*, 2013;
8. *Ioan Pleșa – profesor, arhivist, istoric la 80 de ani*, 2013;
9. *Etnomuzicologul Constantin Catrina – 80 de ani*, 2013;
10. *Corneliu Mihai Lungu- arhivist, istoric, profesor la 70 de ani*, 2013;
11. *Istoricul Gelu Neamțu la 75 de ani*, 2014 (în curs de apariție);
12. *Lazăr Lădăriu la 75 de ani. Cărturar și patriot român*, 2014;
13. *Mihai Trifoi, profesor, publicist, esperantist la 70 de ani*, 2014;
14. *Nicolae Noica la 70 de ani*, 2014;
15. *Ioan Solomon la 60 de ani*, 2015;
16. *Ioan Ciurea Windner jurnalist, profesor universitar și poet la 75 de ani*, 2015 (în curs de apariție);
17. *Valer Dorneanu la 70 de ani*, 2015 (în curs de apariție);
18. *Valentin Marica la 65 de ani*, 2015 (în curs de apariție);
19. *Doina Doboreanu la 65 de ani*, 2015 (în curs de apariție);
20. *Vilică Munteanu -arhivist și istoric la 65 de ani*, 2015 (în curs de apariție).